

RESSENYES

RAMIRO ROCA, Enric (2019)

Un país d'històries. Aproximació literària a la geografia del País Valencià
Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I. Col·lecció Educació,
22, 198 p.
ISBN 978-84-17429-37-9

Ras i curt, sintèticament podríem encasellar i definir aquest llibre com un recull de cinquanta-un contes on s'exposen facècies i relats relacionats amb el País Valencià, amb un toc molt clar dirigit a l'ensenyament de la geografia i els valors. Aquesta seria la presentació resumida del que s'hi inclou. Altrament, el gruix i el rerefons de l'obra aporten molt més contingut i caràcter que el que acabem de condensar.

D'entrada, cal dir que ens trobem davant d'un llibre escrit des de les ciències socials, diferent de molts altres, peculiar. I ho és perquè relaciona diverses disciplines socials i fa vàlid el seu suggeridor títol, amb la participació tant de la geografia com de la història, la sociologia, la política i l'economia, sense descartar la filosofia. I també és diferent perquè els llibres de ciències socials educatius estan encarats a reforçar una rama de la ciència social o a la divulgació i menystenen sovint les altres ciències socials que estan al límit, a la frontera. En canvi, aquest exemplar no ho fa, no s'articula sobre una distinció marcada, sinó que dona el valor que es mereix al concepte de ciències

socials, amb una fluida relació conceptual. Alhora, se sustenta sobre una base literària, fet que li confereix una volguda divulgació didàctica, un substrat de lligam a un territori que és el seu.

Els relats que reuneix el llibre tenen diverses peculiaritats i es fonamenten en paràmetres diferenciats els uns dels altres, a partir de la recuperació de la rondallística tradicional, sovint bescantada i menystinguda. Les històries són adaptades, modernitzades, modificades, ampliades i posades al dia, i això fa que es converteixin en escrits frescos, àgils de lectura i de comprensió, amb la inclusió de lliçons humanes. Les fites que s'hi entreveuen o endevinen són les següents:

a) Els contes pretenen mostrar aspectes de les diverses disciplines socials. Suscentats sobretot en la geografia del País Valencià, permeten introduir pares, mestres i alumnes en allò que és i esdevé el territori valencià basant-se en els noms de comarques, indrets singulars, golfs i caps, maresmes, gorgs, muntanyes i planes, rius i torrenteres, balmes i coves, tipus de vegetació i deserts, ciutats i pobles, agricultura i indústria, tipus de conreus,

marjals i cims, eres i parcs... Als contes, a més, hi apareixen idees d'història de l'ahir i de l'avui, de sociologia dels grups, d'idiòsincràsia dels personatges, de la política que ha determinat que un espai hagi estat alterat i modificat a favor del turisme o d'una industrialització desbocada, tot amantit sovint amb tocs econòmics que exposen les cares del capitalisme, del cooperativisme, del liberalisme... Els contes, pel que diem, són del tot polièdrics i pretenen mostrar arestes del que representa la societat, portades obviament a l'essència del relat.

b) Els contes relacionen el País Valencià amb el món. Les màgies dels relats no són només localistes, sinó que ultrapassen aquest espai i esdevenen universals. La fascinació de les històries fa que els personatges surtin del país i vagin més enllà del territori, per aportar referències i perspectives socials d'altres zones del món. Així s'hi relacionen països —Alemanya, l'Argentina, Indonèsia, el Perú, etcètera—, ciutats —Basilea, Moscou, Londres, Nàpols, Venècia, etcètera— i visions socials —en un intent no escrit que es vegi el món com un tot, en què les persones són el centre, amb mentalitats semblants i diferents, amb uns objectius de vida comuns.

c) Els contes estan immersos en un molt bon coixí de toponímia, prou explícita. Si entenem els topònims com el conjunt de noms propis d'un lloc concret o ampli, el llibre n'està farcit, tant dels clàssics —com serien els municipals— com dels inclosos dins la toponímia major, en referència als continents i països, i també dins la toponímia menor, referits a carrerades, fonts, rierols, etcètera. Aquesta toponímia apareix als contes i, sense dir-ho, s'aprofiten el seus orígens remots, siguin ibers, grecs, llatins, àrabs, catalans o castellans, per aportar el lligam geogràfic en què s'inscriu un intent de versemblança amb tocs del tot realistes.

d) Els contes toquen tòpics i l'autor els posa volgudament en consideració. Si

entendem reduïdament un tòpic com una frase feta o més àmpliament com els flai-xos d'un moment històric en l'esperit de la persona, veurem que els contes inclouen molts tòpics literaris, amb la intenció de lligar passat i futur. Altrament, també n'hi ha molts del camp de les ciències socials, sobretot de la sociologia i la història, si considerem aquells que posen el punt d'atenció en un fet important per a la història de les persones, tant des de l'àmbit individual com de grup, que retraten un moment històric o una època. En cada conte l'autor acostuma a posar-n'hi un, amb sentit i gust, aclarint sovint quins són per poder treure suc de la història llegida o treballada.

e) Els contes presenten frases fetes i modismes. La frase feta seria com una locució transformada que no es pot entendre a partir del significat de cada un dels seus components, la qual cosa fa que no sigui traduïble d'una llengua a una altra. El modisme seria aquella expressió que aporta un sentit figurat. Els contes de l'autor recullen aquest llenguatge viu, oral, que marca identitat, a través d'experiències de vida. L'aportació a la variabilitat geogràfica del País Valencià fa que l'expressió popular que s'hi escola sigui delicadament positiva, en el sentit que abunda el to irònic i divertit, amb alguns tocs bromistes.

f) Els contes del llibre volen presentar valors, en un aspecte clarament didàctic, perquè siguin ensenyats i viscuts. La rondallística que inclou té un ull posat en l'ensenyament, no endebades l'autor ha escrit i ensenyat geografia i didàctica de la geografia. Al llibre hi traspuen valors universals, adaptats a la idiosincràsia del país sobre el qual s'escriu. N'hi ha molts. Una tria no exhaustiva implicaria valors ètics, morals, humans en suma, valors lligats en moltes ocasions a aspectes del territori —del valencià, com podrien ser d'altres llocs—, referits a la preservació de les ciutats, la comprensió de l'art, l'austeritat econòmica, el respecte a la col·lec-

tivitat, el compromís cívic, la cooperació, la necessitat de diàleg, la consideració a la diversitat, la voluntat de l'esforç, la interculturalitat com a fenomen positiu, el paper de la justícia, la necessitat del pacte, l'art de saber escoltar, el paper de la tecnologia, l'eradicació de la violència, etcètera.

Vist el que s'ha indicat, el llibre té un bon potencial, i pot ser apropiat per a diversos col·lectius i les seves necessitats. Per a mares i pares, per apropar i fer entendre un país a través dels contes, amb un vocabulari triat i aportant valors humans als seus fills. Per a les universitats d'educació, instituts i escoles en l'ensenyament formal, per relligar geografia i educació, seguint el model del gran educador Enric Lluch, per fer comprensible l'aspecte social que impregna la ciència. Per als lectors que entenen la llengua com una marca personal. També per als

alumnes, com a exercici d'integració i de reformulació de llenguatges que caldria que pervisquessin.

En definitiva, el llibre, prologat per la doctora Pilar Benejam, aporta calidesa des de les ciències socials, i més específicament des de la geografia i la didàctica d'aquesta disciplina. La geografia que s'hi esmuny fa que no sigui un treball sectorial només per a un segment social. Pulcrament editat per la Universitat Jaume I de Castelló, amb fotografies de pàgina sencera que ajuden a apropar-nos a un mon real i de somni, l'optimisme i la magnanimitat de l'autor hi fan la resta.

Antoni Gavalda Torrents
 Universitat Rovira i Virgili
 antoni.gavalda@urv.cat

